

Хлопчик (*заходить із сокирою в руках*). Добрий вечір!

Всі. Добрий вечір!

Хлопчик. Я ходив в сад обстукувати дерева, щоб на другий рік добре родили.

Мати. Добре. Роздягайся скоріш. Вже вечеряти час.

Тато (*заходить з сіном і дідухом*). Христос ся рождає.

Всі. Славимо його.

Тато ставить на покутті дідуха, частину сіна на стіл, частину на стул.

Мати (*кладає голівки часнику на кути стола*). Щоб ми тримались разом, як ті зубці у часнику, щоб все зло минало нашу хату.

Щось наш товар сидить тихо?

Може нам худібки треба?

Діти. Треба! Треба! (*Лізуть під стіл*). Ку-ку-рі-ку. Куд-ку-дах. Я домашній красень-птаха. Побажая в Новім році птиці вам на кожнім кроці.

Мати. Добре, добре, сину. Птиці на газдівстві треба.

Син. Му! Це я корова Ласка! Ми для тебе сіна під стіл поклали. Їж та й молока прибавляй.

Дівчина. Няв-няв.

Мати. То кошенята вусаті.

Дівчина. Чи пускати до хати? Бо без нас в людській оселі навіть діти невеселі.

Мати. Де ж від них подінешся. З ними справді веселіше. Молодці дітоньки, гарно вінчували, а за це маєте горішки (*кидає*).

Падайте, горішки, рясно.

Хай худоба буде наша красна.

Падайте, горішки, ніби град.

Хай на газдівстві панує лад.

Падайте, горішки, як злива.

Аби весна-красна була живо.
Звихайтесь діти мої, файно,
Аби Новий рік був урожайним.

Діти сідають за стіл. Мати бере макітру з кутею і дає господареві.

Батько. Дай, Боже, дочекати від нині за рік в щасті, здоров'ї, аби нас прибувало, а не убувало (*куштує кутю і всіх частує нею*).

Здалеку лунає пісня.

За нею красна дівонька
Пір'я збирає, в рукав ховає.
З рукава бере, віночок плете.
А звівши вінок, понесла в танок.

Дівчина. Щедрівочка щедрувала,
До віконця припадала
Що ти тітко наварила,
Що ти тітко напекла,
Неси скоріше до вікна.

Чується стук (тричі зіркою о долівку).

Голос. Чи дома пан господар?

Хазяїн. Дома, дома, заходьте, будь ласка, просимо.

Застеляйте столи та все килимами.

Кладіть паляниці з ярої пшениці.

Хай святкує з нами вся наша родина.

Вся наша родина – Рідна Україна.

Бо прийдуть до тебе три празники в гості.

Наспівно



Па-воч-ка хо-дить, пір'ячко ро-нить. Щедрий ве-чір доб-рим лю-дям.

Ой, перший же празник – то Різдво Христове.

Ой, другий же празник – Василя Святого.

Ой, третій же празник – Святе Водохреща.

А що перший празник зішле тобі втіху.

А що другий празник зішле тобі щастя.
А що третій празник зішле всім нам долю.

Добрий вечір, господарі,
Ми у вашу хату,
Будь ласка нас прийняти,
Бог вам дасть заплату.
Принесе щастя, радість,
Здоров'я багато.

Повільно



Хлопчик. Благослови нам хазяїн коляду проспівати – сей дом звеселяти.

Хазяїн. Прошу.

Тут живе господар – багатства володар.
А його багатство – золотії руки.
А його потіха – хорошії діти.

Дівчина. А в дядька Тимка гарна жона.
На дворі ходить, як місяць сходить,
У хату ввійшла, як зоря зійшла,
За стіл сідає, як золото сяє.

Усі сади та і облігала,
А в одному і не бувала.
А в тім саду три тереми.
А в першому – красне сонце.
А в другому – ясен місяць.
А в третьому – дрібні зірки.
Ясен місяць – то господар.
Красне сонце – господиня.
Дрібні зірки – то їх дітки.

Повільно



Прийшли щедру-ва-ти до ва-шої ха-ти. Щедрий ве-чір, доб-рий

Колядник. Будьте здорові, добрі господарі.

Бажаєм вам щастя, здоров'я.

Якщо в вашій хаті хтось гірко сумує,

Якщо в вашій хаті когось бракує,

Того, хто сумує – розвеселяйте,

Кого бракує – не забувайте.

Вінчуємо вас віком довгим, здоров'ям добрим.

На многії літа!

Повільно



Ой сивая та і зозулень-ка, Щедрий ве-чір, добрий вечір, добрим лю-

Ори, синку цюю нивку.

Та й посієш пшениченьку.

З колосочка та жменьочка.

А з другого жита много.

Колядники звертаються до доньки.

І ледве ще дочекалась веселого свята,

Коли зірка заблищала лучами багата (2 р.)

Дівчина. А за словами рости здорова,

Аби нам росла, як у лісі сосна,

Своєму ньєкові й на потішечку,

А своїй мамці на послушечку.

Дівчинка. Дякую вам.

Колядники. Дітонькам добре щоденно вчитись.

Щоб з похвалою школу скінчити.

(До всієї родини). Щастя дорослим,

Повільно



Втіхи малечі,
Всім добрий вечір,
Всім щедрий вечір.
Добрий вечір, господарю,
Винеси нам ковбас пару.

Весело



Ма-ла Га-ля ще від ран-ня в небо пог-ля-да-ла. Коли зійде пер-ша зір-

Ой походи коло пічки,
Пошукай нам перепічки.
Винесь сала не скупися,
Щоб твій ячмінь уродився.
Щоб нажали сто кіп жита,
Щоб сім'я була вся сита.
Щоб скотина водилася,
Щоб пшениця родилася.

Господарі пригощають колядників.

Хлопець. Слава нашим господарям,

Що так гречно нас приймали.

Всі ми раді в цьому домі

Веселенько погуляти.

Жваво



Доб-рий вечір, щедрий вечір, цьому до-му на весь ве-чір, Доб-рим

Та на цей раз вибачайте –

Нам пора вже вирушати.

Там господар, як виноград.

Господиня, як калина.

Його сини, як соколи.

Її дочки, як квіточки.

Вінчувальник. В світлу ніченку зимову

Повінчую добрим словом:

Аби сялось, родилось,

На гаразд усе родилось,

На гаразд усе робилось.

У садочку, в полі, в хаті,

Щоб добра було багато.

Щоб росли здорові діти,

Аби мир був в цілім світі.

Пане господарю – великий володарю.

Дайте нам з полиці із медом пшениці.

Жваво



Прий-шли щед-рува-ти до-ва-шої ха-ти, щед-рий ве-чір, доб-рий ве-

ще щось до того – такого смачного.

Новий рік приходить щастя в дом приносить.

Господар. А зараз усіх запрошуємо до святої вечері.

*Волошина Антоніна Іллівна, ст. учитель,
учитель музики вищої категорії
Миколаївського муніципального колегіуму*

**Фольклорне осіннє свято
"В гостях у Календарика-Нагадайлика"**

Дійові особи:

Календарик-Нагадайлик

Осінь

Повільно



Ста-рий рік ми-на-є, но-вий нас-ту-па-є.



Ста-рий рік ми-на-є, но-вий нас-ту-па-є, но-вий нас-ту-

Сорока

Заєць

Лисиця

Зозуля

Зал святково прибраний, під музику з'являється Календарик-Нагадайлик.

К.Н. Добрий день, любі малята. Я дуже радий, що ви завітали до мене в гості. А ви знаєте, хто я? А от і не вгадали, от і неправильно.

Хто у січні нагадає про

Різдво Христово?

Новий рік зустрійте бажає

Весело, чудово.

З великоднем вас привітає

І про Паску розповість.

Хто нам літо відмикає

І про Юрія в росі –

Зацікавить і навчить.

Добрий наш спостерігайлик.

Все дотепно розповість

Календарик-Нагадайлик.

А сьогодні я розповім вам про ті дні, які чекають на нас восени... От і осінь вже чаклує у лісі. Відгуло, віддзвеніло лагідне літо. Тихо над лісом, сумно. Раніш було, аж у вухах ляскало від пташиного щебетання, а зараз лише коли-ніколи промайне якась зграйка, неголосно між собою перегукуючись, і знову тиша. Хіба що Сорока помітить мене і починає свої лісові новини з подробицями переказувати.

Музика. З'являється Сорока.

Сорока. От у лісі тільки що була. Там таке, там таке, таке, таке!

К.Н. Та не стрекочи ти, Сороко! Давай усе по черзі розповідай.

Сорока. Усі птахи заметушилися, туди-сюди носяться без ладу.

К.Н. Може, хто налякав?

Сорока. Лякати – ніхто не лякав. А ось тільки дощі пішли. А за ними й Осінь сюди йде. Ось і пора їм у зграї збиватися, у теплі краї збиратися.

К.Н. А і справді: он вже і жито у полі зібрали, у снопи пов'язали... І калина у лісі зачервоніла... Озирнутися не встигнеш, як Осінь тут з'явиться.

Музика. Заходить Осінь.

Осінь. Ось і озирнися, Календаріку! Я вже тут!

Сорока. Вже тут! Вже тут!

К.Н. А й справді – Осінь! А звідки ти взялася?

Осінь. На хмарі приїхала, вітер північний за погонича був, дощик-приморозь за вказівника, та світанки холодні довго стоять, листя жовте шлях стелить. Мені на дорозі ніде перешкод не було.

Сорока. Що ж, мабуть, пройшов час літечка. Осінь жовта на порозі! Осінь!

К.Н. Нумо, Сороко, не стрекочи. Давай краще запитаємо, що нам Осінь в своєму кошику принесла.

Осінь. Але я так просто не віддам своїх дарунків. Треба відгадати загадки.

Сорока. Ми згодні, згодні, згодні...

К.Н. Загадуй свої загадки, а наші любі малята швиденько їх відгадають.

Осінь (за кожну правильну відповідь дає з кошика яблуко чи грушу).
Їхав пан, у воду впав, сам не замочився, а води побільшало (дощ).

Летить орлиця по синьому небі, крила розкрила, сонце закрила (хмара).

Невеличке, з кулачок, та рум'янений бочок, доторкаєшся – гладенько, а відкусиш – солоденько (яблуко).

Стоїть при дорозі на одній нозі, шапочку має та нікого не вітає (гриб).

Веселенький звірок, плиг з ялинки на дубок (білка).

Уночі гуляє, вдень відпочиває, має круглі очі, бачить серед ночі (сова).

Біла латка, чорна лапка – по дереву скаче (сорока).

К.Н. Які ж гарні подарунки принесла нам Осінь! Діти, а який перший місяць осені? (Вересень). Правильно. А чи знаєте ви, що вересень – рум'янець року? А ще – хто цілий рік байдикує, той навіть у вересні голодує.

Осінь. Так, так, Календаріку. А ще – весною горшки порожніють, а восени повніють, серпень страви готує, а вересень подає їх до столу. Ось як яблуко, чи виноград.

Сорока. А ще в Осені є місяць Жовтень і Листопад.

К.Н. Осінь багата не тільки своїми дарами, а й святами.

Сорока. Так, так. Від 14 до 21 вересня люди відзначають свята Преподобного Семена. Ці дні у природі називають "бабиним літом". У цей час селяни починали копати картоплю, мочити коноплі, сушили і м'яли льон, у полі чи на городі розкладали вогнища і гріли руки – щоб не змерзнути зимою.

К.Н. Давайте і ми з вами пограємося біля вогнища, щоб узимку наші руки і ноги не позамерзали.

Діти сідають рядком, або колом. Наставляють руки, а хтось роздає перстень, кладе свої стиснуті долоні з пернем у руки гравців, і кому забажає, тому й опустить. Це робиться непомітно, щоб не побачив відгадник. Коли вже перстень розданий, відгадник підходить до гравців і каже: "Гадало, Гадало по полю ходило, дай, Боже, вгадати і перстеньок взяти". Він підходить до малюка, в якого, на його думку, перстень. Якщо відгадає, то сідає на його місце, а той стає відгадником. Гра повторюється.

Осінь. Що ж, любі малята, я бачу, ви добре погрілись. А скажіть-но мені, коли починається "бабине літо"? (*Відповідь*). Молодці. А от 14 жовтня святкувались Покрова Пресвятої Богородиці. Вважалося, що від цього дня починалася зима.

К.Н. А я знаю, що на Покрова до обіду осінь, а після обіду – зима.

Сорока. Як це? Як це? Такого не може бути!

К.Н. А ось так! Ще з давніх часів господарі спостерігали в цей день погоду: якщо вітер віяв з півночі – то зима мала бути холодною з великими снігами, а якщо з півдня – то теплою.

Осінь. А ще з Покрови господарі починали затикати мохом стіни, давали лад господарським приміщенням. У селах розпочиналися сватання та весілля. Коли ви, любі малята, станете дорослими, то теж будете влаштовувати весілля після Покрова.

К.Н. А 21 листопада – свято Святого Михайла. Український народ вважав Михайла за покровителя столиці України. Як вона називається? *(Відповіді).*

Сорока. Мабуть, недарма давній герб Києва оздоблений образом Михайла з мечем?

Осінь. Саме так, Сороко. За народними віруваннями Святий Михайло – сміливий лицар, який перемагає зло на землі.

К.Н. Є чимало оповідань, в яких Святий Михайло і судить, і захищає мисливців на полюванні. Тому мисливці вважають його своїм покровителем.

Осінь *(до дітей).* Ой, щось ви засумували. Не варто. Адже я – найщедріша пора року. Нумо, Сороко, подивися, що там залишилось в моєму кошику. А спочатку – загадки на допомогу. Летить їжаком, а падає голяком (каштан). У золотий клубочок сховався дубочок (жолудь). Чок-чок-чок, скринька впала на бочок. Скринька тая не проста, скринька тая – кістяна (горіх). Весною зелена, влітку загоріла, червоні коралі восени наділа (калина).

Сорока викладає на стіл горіхи, жолуді, каштани.

К.Н. Молодці, дітки. А давайте влаштуємо зараз конкурс на кращу іграшку з осінніх дарунків. Той, хто зробить найцікавішу іграшку – отримає приз.

Вибирають 3-5 дітей, дають їм потрібні прилади, діти роблять іграшки.

Сорока. А я знаю таку гру, таку гру, що ніхто не зможе встояти на місті!

Осінь. Ну що ж, я думаю, поки наші виробники осінньої іграшки працюють, ми зможемо пограти в твою гру.

Сорока. Це дуже цікава гра. В неї можуть грати як хлопчики, так і дівчата. Хтось стає "Панасом", йому треба зав'язати очі хустиною і вивести його на середину. А звертаються до нього з такими словами: "Панасе, Панасе! На чому стоїш?"

– На камені.

– Що продаєш?

– Квас!

– Лови курей та не нас!

Панас починає ловити дітей і кого з гравців піймає, той стає "Панасом". Після гри Осінь підводить підсумки конкурсу на кращу іграшку.

К.Н. Шановна Осінь, а як же казка? Невже ти нам не розповіси казки?

Осінь. А як же, обов'язково розповім. Саму найулюбленішу: "Золотий серпок". Слухайте, любі малята, і ти, Календаріку. Було те літо від весни до осені. Стало жито в колос збиратися, зерном наливатися. Прийшов час жати, серпи заготовляти. Зустрівся на той час у лісі Заєць та Лисиця.

Лисиця. Дивно, невже сам Заєць іде? Біжить, поспішає... Неблизько, мабуть, зібрався. Капусту взяв, торбину не забув... Куди це ти, Куций, зібрався?

Заєць. Ой, лишенько, самій Лисиці на очі потрапив! Ну, Зайцю, вважай, що ти пропав!

Лисиця. Та не тремти ти так! Я сьогодні нагодована та добра, на розмову здатна... Відповідай, коли тебе питають!

Заєць. Та ось, сусідка, жито на моєму полі вже поспіло, зерно налилося. Час про жнива думати. Піду у місто на базар, куплю собі золотий серпок. А тобі туди не треба?

Лисиця. У місто, на базар? Хі-хі! Охота було ноги бити, за сто верст ходити! Та я, при моїй спритності, і луб'яним серпом впораюся.

Заєць. Ну, як знаєш, сусідка. Ти своїм розумом та хитрістю відома... Але я б, на твоєму місці, надійніший серпок приберіг! Дивися, без коржів взимку залишишся.

Лисиця. Ну-ну. Не може Заєць у лисичину шубу влізти. Не вам, довговухим, насчити! Дивися у мене, я і розсердитися можу!

Заєць. Сама мене помітила, сама розмову завела і ще сама ж і сердиться. А я по-своєму зроблю!

Осінь. Не полінився Заєць, пішов у місто на базар, припас собі серпок. А тут і жнива надійшли... Вийшов Заєць у поле, серпок у нього так і літає, жито підсікає. Працював він з ранку до ночі. Багато накопив, ще більше зробив би, та прийшла ніч. Пішов додому. А шлях із поля якраз повз Лисичину хату пролігає.

Лисиця (*заходить*). Ох-ох-ох! Немає вже ніяких сил, усі кісточки болять, на лапках мозолі. А нажала всього один сніп. В усьому винна липа. Серп зовсім поганий.

Заєць. Та чи липу звинувачувати, сусідка! Казав тобі, не обійтися у жнива луб'яним серпом! Міцніший та гостріший треба було брати.

Лисиця. Ох, Зайчику, дорогий сусід! Не дай ти мені, нерозумній, взимку з голоду загинути. Допомоги мені, а я тобі віддячу.

Заєць. Чим же я тобі допомогти можу?

Лисиця. Любий Зайчику! Чи не в тебе серпок гострий, чисте золото. Дай-но мені серпок попрацювати днину.

Заєць. Що ти, Патрикіївно! У жнива серпка просити! Мені він самому дуже потрібний.

Лисиця. На одну днину лише прошу. Я ж спритна, швидко впораюсь.

Заєць. Дав би тобі, але нині один день рік годує. Дивись, колос до землі клониться, зернятка висипаються.

Лисиця. Ой-ой-ой! Біда мені, Лисиці, біда рудій. Залишилася Лиска без коржиків. Їсточки, гризти немає чого. Немає чого малим діточкам на зубок покласти. Голодати, мерзнути тобі, невдасі, разом з лисятками. Ой-ой-ой.

Заєць. Та не журися так, сусідка! Добре, бери мій серпок. Але тільки на одну добу. У мене самого робота в полі стоїть.

Осінь. Віддав Заєць свій серпок, а Лисиця й майнула з тим серпом. Жне, жне, а серп не вертає. Прибіг Заєць до Лисички за серпом, а вона його навіть на подвір'я не пустила. Засумував сіренький, засмутився. Бралися йому допомогти і Півник, і Цап. Але нічого в них не вийшло. Налякала їх Лисиця, вигнала з подвір'я. Затужив Заєць ще більше, забігав

туди-сюди. Та раптом на галявині зустрів Зозулю. Розповів їй сіренський про своє лихо. Зозуля пожаліла Зайця і вирішила йому допомогти.

Зозуля. Ти, Зайцю, тільки мене послухайся. Ну чого ти плачеш. Туди-сюди скачеш? Краще не сльози лий, а плигай на галявину та кричи-свищи, що є сили. Та ще візьми палицю і стукай по деревах, щоб аж тут було чути.

Заєць. Що ж кричати і стукати? Цим же серпа не повернеш?

Зозуля. Роби, як тобі наказала! Подивимось, що далі буде.

Заєць. Ну, добре (*вибігає і починає за сценою кричати і стукати, Лисиця виходить і пильно озирється*).

Зозуля. Доброго дня, Патрикіївна. Добридень, душенько-сусідка! Чого ж тобі не спиться? Пізно вже.

Лисиця. Що це там гримить так? Чи не знаєш, Зозуле?

Зозуля. Як не знати. Те, що ти, Лиско, знизу чуєш, я зверху бачу.

Мисливці кричать,

В них рушниці гримлять,

З ними собаки йдуть,

Лиску задеруть.

Осінь. Злякалася Лисиця і втекла в темні ліси. Тут Заєць свій серпок узяв, великий врожай зібрав!

Заєць. Я тепер борошна намелю, паляницю спечу, а тебе, Зозуле, на гостини запрошу. На краще місце посаджу, калачиком пригощу. А Лисицевому слову вірити не стану і іншим накажу, щоб не вірили.

Осінь. У Зайця в гостях я була, мед пила, печивом заїла. Ще співала, танцювала. Давайте і ми з вами пограємо. А гру виберемо спокійну, таку, щоб удома гратися можна було б, коли дощик осінній на двір не пустить. Хоча б, у скоромовки. Хто які знає? Виходьте по одному. Хто краще і швидше вимовить. (Діти грають). А тепер мої скоромовки послушайте:

Прокіп нарвав кропу.

Хитру сороку піймати морока.

У бика була тупа губа.

Сіло перепелиння під перепелицею.

Так багато ніжок у сороконіжок.

Золоті жолуді зовсім пожовтіли.

Гусят багато у нашого Гната.

Осінь. Молодці, діти. Грати ви майстри, що і казати. Але час мені до справи братися. Давайте прощатися і за останню гру братися. А чи не покликати нам на цю гру усіх, з ким ви сьогодні познайомилися? (*Діти відповідають*). Спробуйте разом: Раз, два, три, чотири, п'ять – поспішайте до нас грати!

Виходить Календарик, Сорока, Лиса, Заєць, Півень, Зозуля. Беруть дітей за руки і водять хороводи під музику.

Календарик. Ну що, любі малята. Час нам до роботи братися, а я наприкінці хочу вам нагадати, що кожен місяць у році несе нам свої подарунки і свята. Не забувайте їх, і тоді кожна пора року буде здаватися вам казкою. Ой місяць січень кличе мороза, морозить лица, щипає носа.

Сорока. Місяць лютий вітрами дує, на водах з льоду мости буде.

Лисиця. Березень-місяць льоди поломить, весняну пісню річка заводить.

Заєць. Квітами квітень всіх привітає, усі садочки порозквітає.

Зозуля. Гей, травень прийде у дні чудові, простелить всюди трави шовкові.

Календарик. А місяць червень луги покосить, червоним соком ягодки зросить.

Сорока. А місяць липень гарячим літом обсіпає липи пахучим цвітом.

Лисиця. А місяць серпень серпом задзвонить, достиглий колос додолу склонить.

Всі виходять на перший план.

Осінь. Вересень місяць добре гуде,

Овоч смачненький дітям дарує.

А місяць жовтень мряку розвіє.

В лісах, садочках лист пожовтіє.

А листопад, той жалю не має.

З дерев останнє листя зриває.

А місяць грудень на радість людям,

Сніжком присипле замерзле груддя.

Календарик. А тепер до побачення і до нових зустрічей у зимку!

Складач: Гайдамака О.

Відповідальний за випуск: Карпенко О.К.

Редактор: Давидюк Л.І.

Література

- Золотий серпок. – М., 1994. – С. 5-7.
- Золотий черевичок: Українські народні казки, загадки, скоромовки, лічилки / Укл. Т.В.Сова та ін. – Дніпропетровськ: Росток, 1994. – 158 с.
- Кобальчинська Р. Золоті ключі: Народний календарик. – К.: Україна, 1993. – 191с.
- Двенадцать месяцев. 1990: Настоящая книга-календарь / Под ред. Т.Г.Качаловой. – К.: Веселка, 1989. – 187 с.
- От зимы до осени: Фольклорный праздник в школе / Сост. Г.Науменко и др.) – М.: Дет. лит.-ра, 1982. – 192 с.
- Осінь така мила: Сценарій // Джміль. – 1998. - № 2. – С. 3-5.
- Малюємо словом Осінь: Сценарій // Джміль. – 1997. - № 3. – С. 1-5.

Скарби добра, краси, любові

Ведуча 1.

Ось засяяла "Світлиця" чарівна.
Кличе, друзі, за собою вас вона,
Поведе в країну Музики і Фарб
І відкриє перед вами цінний скарб,
Скарб добра, краси, любові.
До барвінку в чистім полі,
До маленької пташини,
До червоної калини.
Навчитесь ви вишивати
І гарних пісень співати.
Тож, малята, поспішайте,

До "Світлиці" завітайте.

Діти входять до зали з виробами з дерева та глини. Співають пісню.

Ой, зелене жито, зелене,
Хороші гості у мене.
Зелене жито жінці жнуть,
Хороші гості мене ждуть.
Ой, зелене жито, пшениця,
Відкриває двері "Світлиця".
Зеленіє жито ще й овес,
Тут зібрався рід наш увесь.

Звучить привітання дітей.

Хай ваша хата Буде багата
І хлібом, і сіллю,
І великим добром,
І добрим здоров'ям,
І піснею, і злагодою,
І сімейним теплом.

Ведуча 2.

Гостей дорогих ми вітаємо,
Широ стрічаємо з хлібом,
Любов'ю та миром.

Ведуча 1.

О, скільки цікавих речей з'явилося у нас. Всі вони корисні й потрібні у господі. Давайте ми з ними познайомимося. На перший погляд, вони звичайні, але які красиві та чарівні. Це справжні витвори людських рук, вироби народного декоративно-прикладного мистецтва. Дерев'яні та глиняні.

Ведуча 2.

А щоб вони ожили по-справжньому, ми запросимо на нашу зустріч Казку. Вона буде поруч з нами увесь цей час і розповідатиме казкові історії про ці речі.

Звучить мелодія пісні, що виконує П.Зібров "Мій дім, моя хатина, моя доля...", ведуча звертає увагу дітей та усіх гостей на книжкову виставку "Мамо, розкажіть мені казку...". На ній поруч з виробами — книжки, збірки українських народних казок. Наприклад, поруч з глечиком — збірка казок "Чарівне горнятко", з дерев'яною люлькою — "Казка про козака Мамаригу" і т.д.

Ведуча 1.

У народі є таке щире побажання - "Хай буде ширим ваш стіл". Коли закінчували будівництво хати, то першим заносили стіл, на якому лежав хліб. Хліб та сіль — священні, священними вважалися також діжа й піч. Дерев'яну діжу доглядали, шанували, щоб не заводилась нечиста сила, її натирали цибулею з сіллю.

Ось подивіться, скільки у хаті речей з дерева. В Україні з дерева виробляли посуд, знаряддя праці, човни. Найдавніші способи обробки деревини — випалювання та видовбування. Розвивались ремесла такі, як бондарство (*виготовлення бочок*), стельмахівство (*виготовлення саней та возів*). З деревиною працювали теслі та столяри. Найтоншу роботу по дереву виконували різьбярі — справжні майстри. Різьблення — народне мистецтво від прикрашення хати до шедеврів народного мистецтва — різьблення меблів, скринь, топірців, шкатулок, люльок.

Ведуча згадує українську народну казку "Дерев'яна тарілочка" про лісоруба Данила, якого прибило деревом, і він почав вирізати.

Ведуча 2.

Крім стола, священною в хаті вважалась ще одна річ, зроблена з дерева. А ну, відгадайте загадку:

Що то за постіль,

Що висить на стелі? (*Колиска*).

Звучить колискова.

А ось і казка знову нагадує про себе. Казка — це особливий дар предків. У казці все живе, все мислить, спілкується між собою. Імена казкових героїв теж чітко вказують на їхнє походження і призначення. Котигорошко народжується з горошини. Телесик виточений з дерев'яного поліncia, але баба дає йому життя, виколісуючи його в

колиці. Основою життя є рух, коловий рух колицки, і цей рух народжує Телесика.

Ведуча 2.

Працьовиті люди не тільки вміли робити, сумувати, а й веселитися на святах. А які то свята без музики? Які українські народні музичні інструменти ви знаєте? Відгадайте ось таку загадку:

У лісі родилась,
В майстерні робилась,
А в руках плаче. (*Скрипка*).

Діти називають музичні інструменти, що виготовлялись з деревини: кобза, бандура, ліра, цимбали, трембіта, сопілка.

Дівчинка.

Ось сопілка-чарівничка.
Ти, сопілка наша, грай,
Всіх у хаті звеселяй.
Ось як станем у рядочок,
Зведем такий таночок.

Діти виконують танець і пісню "Микита".

Йде по вулиці Микита,
На сопілці грає дітям.
Микита, Микита,
Наш веселий Микита.
Сопілочка виграває,
Серце наше звеселяє.
Микита, Микита,
Наш веселий Микита.

Ведуча 2.

А що це за дзвін? Це видзвонюють наші горщики, миски та куманці. Та й нагадують нам, щоб ми не забули розповісти і про них. В українській хаті мисник знаходиться на стіні праворуч від дверей. Посуд купували на ярмарку.

Виходить хлопчик Омелько.

Омелько.

Так, у мене, Омелька,
Чималенька сімейка.
Усі хочуть їсти, пити,
Треба посуд їм купити.
Купити кожному по місці,
Великому — велику,
Меншому — меншу,
Малому — маленьку,
Найменшому — найменшу.

Виходять діти і виконують пісню "Як пішли ми на базар".

Як пішли ми на базар
Ложки купувати,
Ложки мої, ложки
Ходять коло хати.
Як пішли ми на базар
Миски купувати,
Миски мої, миски,
Ходять коло хати.

Ведуча 2.

Так, молодці. Старі люди казали: "Купуєш горщик — поглянь на гончара". Взагалі вважалось доброю ознакою, якщо при постукуванні горщик чи миска видзвонювали.

Гончарство — традиційне ремесло в Україні. Виготовляються переважно побутові речі. Ну, відгадайте ось такі загадки:

Людей годую, сама голодна,
Часом гаряча, часом холодна. (*Ложка, тарілка*).
З землі робився,
На кружалі вертівся,
На огні пікся,
На базарі побував,

Людей годував,
Як упав, то й пропав,
Ніхто не поховав. (*Горщик*).

*Ведуча показує горщик, макітру, глечик і розповідає їх призначення.
Згадує казку "Чарівне горнятко".*

Ведуча 1.

А чи знають діти потішки, заклички, пов'язані з чарівною силою горщика?

Діти беруть в руки горщик і, передаючи його, згадують заклички.

Діти.

Иди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику
В полив'янім горщику,
А собі то кашки —
Стрибати гопашки.

Ведуча 2.

Ось такі чарівні горщики робить теж чарівник. Відгадайте, хто саме?
Глина в кого ожива?
Творить з неї хто дива?
В кого посуд, ніби жар?
Ну, звичайно, це... (*гончар*).

Ведуча 1.

В гончарні чимало речей чарівних,
І глиняний глечик — найкращий із них.
Гладенькі боки в нього, шийка тонка —
Їх справжнього майстра створила рука.

Як же працюють гончарі? Починається все із пошуків глини. Вона повинна мати особливі властивості для виконання певних виробів (*біла, червона*), яку копали з молитвою, оскільки вшановували її як втілення матері-Землі. Воду для замішування глини набирали вранці. Вранці формували посуд, а також випалювали його. Це тому, що ранком колись творився Світ.

Глину готували до роботи: змішували, місили, а лише потім викладали на гончарний круг, який в Україні мав назву станка, кола. Штовхаючи ногою нижню частину круга, гончар обертав верхню, на яку викладалась купка глини. Гончарного круга крутили обов'язково справа-наліво — по ходу сонця. Крутячи навпаки, виходив відьомський посуд. Посуд потім сохнув. В цей час готувався спеціальний склад — полива, глазур, яким покривали глиняний посуд. Після висихання поливи посуд (*виріб*) обпалювався у гончарній печі. Перед випалюванням майстер проказував замовляння. Випалював не снідавши. При цьому заборонялося сміятися чи кривитися, щоб не викривився посуд.

Дбали про те, щоб красивим був святковий посуд. Його розмальовували. Ось, подивіться, на глечиках, куманцях зображені різні орнаменти, квіти, звірі. Рослини, зокрема квіти, означали вічне цвітіння, невмирущу силу, лев — цар звірів, сила; голуб, горлиця — любов, сум.

Ведуча 2.

Давайте пригадаємо зараз приказки, прислів'я про посуд. Наприклад:

Такі гарні горщики,
Що з'їли б з борщиком.
Хто дивитися не схоче,
Так ці миски ваблять очі.
Наша ложка фарбована,
На ній квітка мальована.
Горщики чудові,
Різні, кольорові.

Ведуча 1.

З гончарними виробами пов'язана велика кількість обрядів і звичаїв, насамперед, магічних.

Це і розбивання горщика під час хрестин, весілля, і виставлення на тинах горщиків для оберігання від посухи. Приїзд у село гончара віщував дівчаткам швидке заміжжя.

Ведуча 2.

Був колись звичай: коли починали співати веснянки, то перший раз варили горщик каші, виносили на вулицю, закопували в землю і прибивали кілком. Подивіться, як це робиться.

Дівчатка тримають горщик каші і співають.

Закопали горщик каші,
Ще й кілком прибили,
Щоб на нашу вулицю
Парубки ходили.

Ведуча 1.

А ще була добра традиція - дарувати посуд на родинні свята: весілля, хрестини, іменини.

Виходять діти.

1-й хлопчик.

До Василька ми прийшли,
І дарунки принесли.
На базарі побували —
Там дарунки вибирали.

Дівчинка.

Мій дарунок не простий —
Полумисок розписний,
На нім квіти, полосочки,
Обереги Василечку.

2-й хлопчик.

А ось тобі і велика ложка,
Щоб силу й здоров'я черпав не потрошку.
Щоб частування було щедрим,
А сам ти не був вредним.

Легенько стукає Василя по лобі.

Ведуча 2.

Любі наші друзі! Ось ми й побували з вами в цікавій мандрівці по нашій світлиці, де звичайні речі виявилися чарівними і розповіли нам

Нариси з етнопедагогіки українського народу: ідеї, цінності, перспективи 87

багато цікавого й повчального. Та й діти — молодці! Допомогли нам. Обов'язково напишіть вірш або казочку про той виріб народного мистецтва, який вам сьогодні найбільше сподобався. Домовились?

Ведуча 1.

Прощайте, в добрий час!

Ще зустрінемося не раз!

Скільки б не співали,

А кінчати час!

Ведуча 2.

Кращі побажання ви прийміть від нас.

Всі разом.

Хай у вас і у нас все буде гаразд,

Щоб і ви, і ми щасливі були!

***Тієї слави козацької повік не забудем!
(Свято Козацької слави)***

Ведучий.

Добрий день вам, люди добрі!

Щиро просим до господи!

Раді вас у нас вітати,

Щастя та добра бажати.

Сьогодні свято, конкурс нині,

Сьогодні все козацтво тут,

І в цьому залі радість лине,

Козацькі ігри всіх нас ждуть.

Ми роду козацького діти,

Ми любимо сонце і квіти,

І сонце нам шле свій привіт.

Ми роду козацького діти,

Землі української цвіт.

Муззаставка.

Запорізька Січ! Мабуть, немає жодної людини в нашій багатостраждальній Україні, яка б не знала про славну Запорізьку Січ, про січове лицарство-козацтво, про героїчні звитяги, про їхні походи, подвиги. Про все це самим народом, кобзарями-бандуристами, лірниками складено пісні й думи, з уст в уста передавалися казки, легенди.

Так давайте сьогодні разом з вами спробуємо вписати свої прекрасні рядки у вічну книгу козацької слави.

Команди, запрошуємо вас на авансцену (*оплески*).

Привітання.

1 команда.

Для боротьби ми не збирали
Ані рушниць, ані гармат,
Здоров'я повен міх набрали,
Вистачить його для всіх команд.

2 команда.

Ми прийшли сюди сьогодні,
Щоб вести запеклий бій,
Тільки ні — не кулаками,
А в веселій, дружній грі.

3 команда.

Наша невелика команда
І поки молодий у неї вік,
А... (Ім'я) ми вибирали за бажанням,
Бо він здоровий чоловік.

2 команда.

... (Ім'я) наш парубок моторний
І хлопець хоч куди козак,
На всеє діло він проворний,
На всякі витівки мастак.

1 команда.

Хочете перемогти команду нашу,
То візьміть-но цей горнець

І з'їжте всю кашу.

Дають горнець противнику.

2 команда.

А якщо хочете перемогти

Ви команду нашу,

То візьміть оце відро

І випийте все молоко.

Дають.

Команди співають.

1 команда.

Ми прийшли сьогодні —

Раз, два, три!

Щоби всіх вас розважати.

Раз, два, три!

І свої могутні сили

Всім вам зараз показати.

Раз, два! Раз, два! Раз, два, три!

2 команда.

Ви команда дуже сильна,

Раз, два, три!

Ми команда ще сильніша,

Раз, два, три!

Проти вас ми будем грати,

Постараймось обіграти,

Раз, два! Раз, два! Раз, два, три!

Ведучий.

Ну то що ж —

Ви всі веселі, жартівливі.

Тут хлопці і дівчата є,

Є тут високі і низенькі,

Худенькі і повненькі є.

Дозвольте вам журі представить,

Хоч і серйозним воно є,
Та голос свій, свою усмішку
Дотепним жартам віддає.

Представлення журі.

Голова журі.

А що ми дуже дружелюбні,
І щоб повірили ви нам,
Прийміть усі від нас ви, друзі,
Усмішку нашу всім гравцям.

Дарує плакат з усмішкою журі.

Ведучий.

Ну що ж - команди готові, журі також готове, а де ж болільники?
Сьогодні команди прибули змагатись і перемагати. Отож, просимо і
болільників щиро вам у грі допомагати. Свято Козацької слави
оголошуємо відкритим.

Звучать позивні.

1-й конкурс. Розминка

*Командам по черзі зачитується перелік питань, на які за 1 хв.
потрібно дати відповідь.*

- 1) Що означає слово "козак"? (*Вільний*).
- 2) Що було найважливішою ознакою влади в козацькому війську?
(*Гетьманська булава*).
- 3) Як називалась рада, що проводилась без старійшин? (*Чорна рада*).
- 4) Які відомі українські танці народились на Запоріжжі? (*Гопак,
метелиця*).
- 5) Як називалось містечко, де жили козаки? (*Запорізька Січ*).
- 6) Голова козацького уряду? (*Отаман*).
- 7) Як називали співця, хранителя бойової слави? (*Кобзар*).
- 8) Улюблена їжа козаків? (*Куліш*).
- 9) На яких музичних інструментах грали запорожці? (*Кобза, скрипка,
цимбали*).
- 10) Яку річку найбільше поважали козаки? (*Дніпро*).

Поки журі підводить підсумки міні-конкурсу, перед вами виступить...

Слово одного з членів журі.

Наступним іспитом для наших команд буде конкурс ерудитів. Командам буде роздано листівки з іменами видатних людей України.

1. Богдан Хмельницький.
2. Павло Полуботок.
3. Іван Сірко.
4. Петро Калнишевський.
5. Іван Сулима.

На кожне запитання ви повинні піднімати картку з номером прізвища, яке ви вважаєте відповіддю на питання. Піднімати картки необхідно одночасно. А журі буде уважно слідкувати за правильністю відповідей.

Запитання.

1) Ім'я козака, прозваного басурманами Урус-шайтаном, тобто українським чортом. Відомо, що він виходив переможцем 54 рази із проведених 55 битв. *(Іван Сірко).*

2) Назвіть ім'я козака, якого двічі обирали головним отаманом, "чого зроду віку на Січі не буває". *(Петро Калнишевський).*

3) Назвіть гетьмана, звинуваченого в державній зраді та заточеного в Петропавлівське підземелля, звідки він уже не вийшов. *(Павло Полуботок).*

4) Кого сучасники називали "українським Спартак", "Ганібалом", в пам'яті народній він залишився національним героєм. *(Богдан Хмельницький).*

5) Хто із гетьманів був нагороджений медаллю Папи Римського. *(Іван Сулима).*

Прошу, шановне журі, підвести підсумки, капітанам приготуватись до конкурсу отаманів, а ми переходимо до гри з болільниками. Як відомо, козаки дуже любили весело відпочивати. Серед різних ігор популярними були і перетягування каната, і швидкі вершники, і гра з булавами та ін. Зараз ми пропонуємо гру, яка, на наш погляд, могла бути дуже популярна серед козаків — рукоборство. *(Гра з горіхами).*

Журі оголошує підсумки.

Запрошуємо отаманів вийти на середину. Як відомо, який то козак, в кого здоров'я слабке? Ви згодні? Отож — конкурс на краще знання прислів'їв про здоров'я.

Починаймо.

1. Бережи одяг, доки новий, а здоров'я поки... (*молодий*).
2. Як немає сили, то й світ не... (*милий*).
3. Хто день починає з зарядки, у того все буде в... (*порядку*).
4. Без уроків фізкультури не зміцнить... (*мускулатури*).

Вам, шановні капітани, необхідно буде зараз на цих дошках написати якомога більше основних рис, за якими можна відрізнити козака від інших людей. Отож, увага, після мого сигналу починайте. Команди повинні будуть також брати участь у цьому конкурсі. У якій команді співпаде більше рис, та й переможе.

Як бачимо, у нас вже визначився лідер, команда ... показує гарні знання з історії козацтва. А свято наше продовжується. Переходимо до наступного конкурсу.

Сценка

Кайдашиха.

Ой, люди добрі, куди це стара баба забрела? Та я ж наче на базар зібралась. А все ото городські кажуть: "Іди, бабо, на зупинку, де рафіки стоять". Які такі рафіки? Як їх упізнати, як вони всі однакові ходять? Підійшла до одного такого, з "дипломатом", питаю: "Чи вас, часом, не Рафіком зовуть?". А він каже: "Петро Данилович". Не стала я більше шукати того Рафіка, щоб повіз мене до базару. Сама пішла і, мабуть, заблукала.

Ведуча.

Бабусю, проходите, будь ласка, будете гостею на наших святі Козацької слави.

Кайдашиха.

Якої такої слави, га? Козацької чи що?

Ведуча.

Так, сьогодні ми прославляємо наших славних предків — козаків.

Кайдашиха. Козаків? Не чула, їй Богу, не чула. Ой, про князів знаю. Брехливі дуже були.

Ведуча.

Чому ж це, бабусю?

Кайдашиха.

От посудіть самі, людоньки добрі. Знайшла якось в книзі картинку — знаєте, та кольорові картинки в книжках є?

Ведуча.

Так, знаємо.

Кайдашиха.

Так от підписано під картинкою "Князь Ігор з дружиною". Цікаво ж мені стало, які то дружини у князів бувають, чи такі, як моя невістка Мотря? Так шукала, шукала її на картині, так і не знайшла. Все якісь вусаті на конях, а дружину як вітром здуло... Так оце я й думаю собі, якщо вона тобі, князю, десь борщ дома варить, чого ж ти людей чесних дуриш? "Князь Ігор з дружиною"?

Грає музика. Входить Проня.

Проня (оглядає себе, підсмикує плаття). Господи, чи все у мене на своїм місці? Чи по-модньому? Ой, мамо моя, брансолета забула надіти! Не знаю, що мені більш до лица? Чи шалю? Чи мантію? А книжки нема? Коли треба, то як на злість! Як би їх прийняти: мабуть, сидячи. *(Сідає на стілець).*

Кайдашиха.

Це ж для кого ти тут чепуришся, краля пансіонська?!

Проня.

А це моя справа. Якого вам діла до цього?

Кайдашиха.

Ой, якби ти була моєю невісткою, я б тобі такого лупцюга дала!

Проня.

Фі, які ви необразовані! Поняття ніякого не маєє о прілічіях. А я в пансіоні все науки пройшла. Чула, сьогодні тут застрічаються з дуже образованими людьми.

Кайдашиха.

Не з козаками часом?

Проня.

Ага, з козаками. Знаєте, які вони занятні. Такі красиві чоловіки. Я, було, як зустрічу їх, то так стрівожусь, що цільну ніч не сплю!

Кайдашиха.

Та що ж це за чоловіки такі?

Проня.

Сразу відно — освічення ніякого. Да ладно, розкажу. Колись давно-давно, так давно, што вже мало хто пам'ятає, була собі країна, невелика така країна. І жили там люди. Могутні такі! І погуляти вміли, й попрацювати, й ворогам дулі дати. А волю вже любили — страх. Та геть нікого над собою не визнавали.

Кайдашиха.

Прямо як я!

Проня.

Та імійте терпіння. За єнто дражніли їх козаками. А країну їхню за країну не вважали. Говорили, яка ж то країна? Україна — не більше. А козаки на те: що ж, нам більше й не треба. Ви тільки нашої України не чіпайте. То й ми вас не чіпатимемо. Отак і жили — билися, гуляли, співали.

Кайдашиха.

Ой, як я люблю співати! Ой, гарна я гарна, як тая горлиця...

Проня.

Та імійте какое-то прілічя! Голосу ніякого, а туду ж! Єнті козаки дуже сміливі були, а уж как вечорами гуляли... Я єму: "Ваша папіроска (люлька) шкварчить". А він до мене: "Єнто в грудях моїх шкварчить от любові. У мене така стремітельность до вас образовалась". Ох, як я начиталась про тих козаків. Сразу вирішила — треба зустрітися.

Кайдашиха.

Та, мабуть, темно було, він тебе й не розглядив. Може все ж таки про пісні поговоримо?

Проня.

Та голоси у козаків такі, що вуха закладає... Як заспівають...

Кайдашиха. Та що ж вони співали?

Ведуча.

Конкурс музичний!

Спасибі нашим гостям за такі веселі й дотепні жарти, але нам необхідно рушати далі по дорогах козацької слави, щоб визначити найсильнішого в нашій грі. Тож, як відомо, ще й Гоголь писав: "Так ось вона, Січ! Ось те гніздо, звідки вилітають усі ті горді й дужі, як леви! Ось звідки розливається воля й козацтво на всю Україну". Так чим же славилась Запорізька Січ, коли виникла, коли була зруйнована? На ці запитання командам потрібно буде дати якомога правильнішу відповідь. Отож, увага.

1. Перед вами чотири дати: середина XVI ст.; 1941 рік; 1812 рік; 3 серпня 1775 року.

Яка з цих дат — дата виникнення Запорізької Січі, осередка вільного козацтва?

2. "Катерино, вража мати,

Що ти наробила?

Край веселий, степ широкий, та й занастила".

Про яку Катерину йдеться мова, і з якою датою пов'язані ці слова?

(3 серпня 1775 року Катерина II видала Маніфест, яким оповіщала про зруйнування Січі).

Всі знають приказку "Степ та воля — козацька доля". І ще всім відомо, що найчастіше розташовували Січі на островах річкових. Назвіть острів, осередок Запорізької Січі: Острів Томаківка — неподалік від Хортиці Дніпропетровської області; острів Березань Миколаївської обл.; півострів Аляуди, м.Миколаїв.

3. Якого козака в житті не існувало, але ім'я його знають по всій Україні? Козак Голота; Іван Сірко; П.Сагайдачний; Мамай.

4. Як називалось морське судно козаків? Галери; чайки; козачата; журавлі.

5. Хто ніколи не ступав на землю Січі? Татари; поляки; звірі; жінка.

(Ні одна жіноча нога не ступала на землю Січі. Таким був закон. Хто порушить — смерть).

6. Запорожець умів посміятися зі всього, але була одна річ, до якої козаки ставилися дуже шанобливо. Що це? Ворог; татари; батько; віра християнська.

7. Як відомо, у запорожців було своє військо. Військо, в свою чергу, поділялося на підрозділи, говорячи сучасною мовою — рота, взвод. Як називалась така військова одиниця у козаків? Батальйон; полк; курінь; халабуда.

Як бачимо, з цим конкурсом наші команди успішно справились. А зараз згадаємо історичну повість М.Пригари "Михайлик — джура козацький". Якщо забули, то нагадую, що джура — це неповнолітній хлопець, який навчався у козака ума розуму. Тож, капітани, виділіть-но із кожної команди по одному джурові. Наступний конкурс проведемо із юними козаками. Зараз вам необхідно буде уявити себе на місці славного козака. А який же козак без гарного одягу. Тож просимо до нашої крамниці — виберіть все те, що вам до вподоби. А поки ваші молоді джури вбираються — проведемо міні-конкурс з болільниками. Як відомо, пам'ятника козакам не існує в Україні, але такий пам'ятник є за кордоном. Де саме? (*Острів Мальта*).

Дякуємо болільникам за добру гру, а де ж наші джури?

Входять в костюмах. Оцінка журі.

Що ж у нас далі за сценарієм? Ну, звичайно, яка гра без загадкових таємниць. Увага, чорний ящик!

Так от, в цьому чорному ящику лежить результат праці людини неробочої спеціальності, яка створила справжній творчий пам'ятник козацькій дотепності (*картина Репіна "Запорожці пишуть листа турецькому султану"*). Журі вибирає команду, яка правильно і точніше може передати гумор Репіна.

Співати гарно пісні чи станцювати запального гопака вміє кожний козак. Зауважимо, що пісні, про які йтиметься, всім вам відомі, вони відносяться до кращих зразків народної творчості.

— Розпрягайте, хлопці, коней.

— Ой, чий то кінь стоїть.

— Їхали козаки із Дону додому.

Від кожної команди — по 2 учасника. Вони одягають навушники, їм дають текст пісні. Спочатку йде фонограма. Потім учасники співають під фонограму пісні. Перемагає той, хто краще проспівав.

Ведуча.

Скільки не співати, та кінчати час.
Може, ви прийдете ще не раз до нас.
Пісню заспіваймо, танок заведемо,
До музею історії дорогу знайдемо.
Хай промінці фольклору засяють над вами,
Рідну землю пізнавати
Будем разом з вами.
Хай в вас і в нас все буде гаразд,
Щоб ви і ми щасливі були!
А зараз надаємо слово журі.

Журі визначає переможця конкурсу, нагороджує учасників грамотами за артистичність та медалями за гумор.

Почесна грамота за артистичність

Артистом стати — не проста це штука,
Тож правду ширу кажуть між людьми:
"Спочатку він народжується в муках,
А потім уже мучимосся ми".
Сьогодні ми вітаємо артиста.
Носи та з гідністю високе це звання
А щоб аплодисменти не вщухали,
Поглиблюй все життя свої знання.

Медаль за гумор

Сміх людський — чудесна штука,
Він — мистецтво і наука,
Він в житті і для життя,
Він — найкраще почуття.

Свята покровонько, покрий мою головоньку

Літературні осенини мають на меті познайомити підлітків з головними народними і релігійними святами осені:

14 вересня — Семенів день (день Симона Стовпника);

21 вересня — Різдво Пресвятої Богородиці;

14 жовтня — Покрова Пресвятої Богородиці.

З цими святами тісно пов'язані весільні звичаї. Тому бажано підготувати дітей до участі в обрядах (*запалення посвіту, дівич-вечір, розплетення коси*).

Обряд дівич-вечора можна скоротити або замінити народними іграми, танцями тощо.

Під час заходу популяризуються твори українських письменників-класиків — І.Нечуй-Левицький "Дві Московки", І.Котляревський "Наталка-Полтавка", І.Квітка-Основ'яненко "Сватання на Гончарівці", М.Кропивницький "Дай серцю волю, заведе в неволю", М.Старицький "За двома зайцями" та ін.

Оформлення заходу: два плани. Передній — для Берегині, задній — українська хата, де відбуваються всі обряди. Хатній реквізит з кожним дійством змінюється.

На передньому плані: осінні квіти, калина, сніп, овочі, фрукти.

Берегиня (*під мелодійну музику*).

Рада вітати вас на наших літературних осенинах. Будемо сьогодні зустрічати осінь. Святування відбуватиметься, як в старовину, з різними дійствами, обрядами, іграми та розвагами. Згодні? Допоможуть нам в цьому відомі літературні герої. Хто ж вони — це наша перша літературна загадка. Будуть і інші. Тож уважно слухайте і дивіться.

Берегиня відходить. Українська хата, біля дзеркала сидить Уляна і чепається, вбігає Микола.

Микола.

Доброго здоров'я! З Семеновим днем Вас, Уляно! Приходьте сьогодні до нас — будемо комина женити! Батьки просили.

Уляна.

Спасибі, прийдемо. А ви, діти, знаєте, що значить комина женити? А що таке комин?

Микола *(до дітей)*.

Та хіба ж ви не знаєте, що в Семенів день прощаються з літом. А раніше навіть святкували Новий рік. Будемо ж зустрічати осінь запалюванням посвіту. Бачите, "посвіт" оберігає родинне вогнище кожної сім'ї і нашої також. Ми влітку заготовили запашну лучину із сосни та клена. Тепер буде освітлювати всю осінь і зиму нашу хату.

Посвіт у нас підвішують біля комина, тому й обряд називається "женіння комина" або "запалювання посвіту". А сам комин — це передня нижня частина димоходу печі в нашій хаті.

Приходьте до нас, не баріться, батько вже дістав зі схованки каганця, поставив діжу, яку матуся прикрасила зіллям. Яким зіллям, знаєте? Подумайте — це моя загадка-завдання. *(Відповідь: барвінком, хмелем, ліщиновими горіхами, гарбузовим насінням)*.

Голохвостий.

А што ето я такое велихав? Каво-то у гості завут. Я ето обожаю неймоверно. Та й бачите, при яком я параде. А чаво міне деньог жалеть? Какі на міне бруки! Трубою стоят, чисто англійський хвасон. Або вот жильотка, без нейо і сімпатії нет. Я уже не говорю про пінжак, ето первая хворма: как только хворми нет — і ніякого шику! Позвольте одрікомендоваться: С.П.Голохвастов.

Микола.

Добре, і ви приходьте.

Уляна.

Спасибі, зараз прийдем. А, до речі, від Семенового дня вже дозволяється засилати сватів. Чи немає у вашій родині дівчини, якій заміж треба йти?

Микола.

Є! Є! *(Сміючись, вибігає)*.

Берегиня.

Правда твоя, Уляна, з 14 вересня починалося сватання, але весілля можна було справляти після Покрова — 14 жовтня. Після успішного

сватання, через певний час відбувалися умовини-оглядини — знайомства з господарством молодого, а за два тижні влаштовували заручини.

На заручини приходили батьки й родичі молодих, сідали в оселі молоді.

Хлопці й дівчата, чи не хотіли б ви взяти участь в обряді заручин? (Виходять бажанчі, проходить розподіл ролей батьків, молоді і молодого, родичів. Обряд проходить таким чином: батьки молодого сідають до столу, на якому лежить хліб, а дівчину і хлопця виводять і садовлять на стільці. Старший староста накриває хліб рушниками, на нього кладе руку дівчини, зверху руку хлопця і перев'язує їх рушником. Після цього ритуалу молода перев'язує старостів рушниками, а всіх присутніх обдаровує полотном (*сорочками або хустками*)).

Бачите, яке прекрасне дійство відбулося на ваших очах. Сподобалося у нас на заручинах? Коли прийде ваш час заручуватися, то знайте, що після заручин не можна порушувати своєї згоди на весілля. Треба вирішувати все до заручин.

Голохвостий.

От і що! Не люблю я усякіє проволочки, отеті заручини, помолвкі, смотріни. По має, раз - і обвінчаться, щоб дорогі назад не било! Особливо кагда у невести добра всякого много!

Уляна.

А як же гарно і весело було у мене на заручинах. Пам'ятаєте історію мого сватання? Про це сватання навіть п'єса є. А написав її Григорій Квітка-Основ'яненко. (*Звертається до дітей*).

Здогадалися? Ні? Я ж родом із Гончарівки. І сватання було на Гончарівці. А тепер мене з Олексієм запросили до сусідів повіт запалювати, осінь зустрічати.

Голохвостий.

Ох, і у мене біло сватанье, ето біл формальний шкандаль. Усе біло на мазі, вже збирався я іметь двохетажний каменний дом первого хвасону та багато денег. Вже й хвастон ждав, щоб у церкву везті молодих... У меня сердце чуть не луснуло от тех неприятностей.

Берегиня.

Голохвостий, зажди. Послухай краще. На Звенигородщині також був звичай на Симона "женити каганця". У той день ще зранку ретельно готувалися до такого "весілля": варили смачні страви, пекли всілякі ласощі, купували напої. Тоді запрошували, як на весілля, молодих, рідню, кумів, сусідів і знайомих. Як зараз Уляну і нас з вами.

З'являється Господар і запрошує до господи.

Батько-Господар.

Заходьте до господи, будемо посвіт запалювати.

Всі сідають. Господар викрешує вогонь і запалює лучину в каганці.

Мати-Господиня (*обсіває посвіт та діжку ліщиновими горіхами й гарбузовим насінням і приказує*).

Захисти, посвіте, худібку-коники, волики і всяку пашницю. Захисти бджілки, винеси їх на красну весну, приспор медку і вошечку, дай челядоньці охоту раненько вставати, при світлі працювати. Щоб нашому роду не було переводу!

Батько-Господар.

Світи нам, посвіте, всі нічки осінні і зимові.

Уляна.

Давайте заспіваємо. Натрудилися за літо, прийшов час відпочити.

Ой, прийшли ніченьки довгеньки,

Посвіти ж нам, комину біленький,

Ми ж тебе квітами убрали,

Барвіночком з рутою оперезали.

Наша праця — дівка гарненька,

Полюбити комина раденька.

Ми ж тебе будемо женити,

Горілочку, мед-пиво пити.

Світи ж, комину, ясененько,

Пробуджуй челядоньку раненько.

Шити, прясти, ткати молодим,

А подарунки збирати — старим...

Голохвостий.

От невежество, у то время, кагда візде горять модние хвасонние лампіони, ви тут первобитніє лучіни запалюваєте.

Мати-Господиня.

Та що ти розумієш, хвертик нещасний! Тебе запросили на сімейне свято — поведься шляхетно.

Берегиня.

Свириде, Свириде, коли ти наберешся розуму? Коли станеш добрим сім'янином і будеш шанувати родинні звичаї? А чи знаєте ви, що вогонь посвіту має зберігатися в оселі аж до весни? Оберігатиме його і ця родина, і всі родичі з Гончарівки. Якщо ж він чомусь погасне, то, за повір'ям, може статися в сім'ї лихо. Тільки не може в цій родині це статися, бо до шлюбу дівка має вратися.

Мати-Господиня.

Є в нас дівчина добра, чесна, жде парубка. Цієї осені обіцяв заслати старостів.

Голохвостий (*залицяється до Наталки*).

А дівчина — одно слово канхветка, только смочки. Чистое амбре! Аж улюбився в ено, із голови не ідьоть.

Дочка-Наталка.

От причепився, хвертик! Відв'яжись, відчепись! Цур тобі, пек!

Уляна.

Та проженить його!

Голохвостий втікає.

Наталка.

Берегинечко, розкажи краще дітям, які ще бувають осінні свята.

Берегиня.

21 вересня святкують Різдво Пресвятої Богородиці, яке в народі називають Другою Пречистою. А Перша Пречиста — це Успіння Божої Матері, яке відзначають влітку 28 серпня. Дівчата і молодиці завжди зверталися до Пресвятої Богородиці, яку називали "Пресвята Пречиста", за допомогою. Як ви думаєте, з яким проханнями звертались вони до Пресвятої Богородиці?

Наталка.

Я ж попрошу на Різдво Пресвятої Богородиці: "Пресвятая Пречиста! Дай мені чоловіка плечистого, з добрими волами, з гарними возами і з чорними бровами!"

Мати-Господиня.

А ти чула, Наталочко, що кажуть люди, як на Другу Пречисту "гріються-сушаться" гадюки і вужі. У них є цар у золотій короні. Коли хто побачить, як гадюки і вужі гріються, то треба поміж них кинути червоного пояса і поклонитися. Тоді цар скине свою корону на пояс. Ото буде щасливою та дівчина, яка дістане ту корону і завжди носитиме її у пазусі.

Уляна.

А я пам'ятаю, як той рік після Другої Пречистої Василь Хоменко застав старостів до Ганни Тихонівни, а його Марина кохала. Так знаєш, Ганна запросила Марину бути старшою дружкою, наплакалась бідна Марина на Ганниному весіллі.

Наталка.

Я цю історію знаю, про неї навіть повість є. А яка повість, знають шановні гості? Написав її Іван Нечуй-Левицький. (*Відповідь: "Дві Московки"*). Сумна історія, даром кажуть: "Дай серцю волю — заведе в неволю".

Уляна.

А ця приказка — теж назва. То п'єса Марка Кропивницького, там чудово змальоване сватання Одарки з Семеном Мельниченком. Я дуже люблю цю п'єсу, і пісню пам'ятаю:

Заручена та Одарка, заручена,
Дала свою білу руку на вічну заруку.
Чи ми ж тобі, та й Одарко, не казали,
Чи ми ж твого серденька та й не втішали,
Не йди, не йди та до броду рано по воду,
Та не слухай тих голубів, де два загудуть...

Всі виходять. Берегиня звертається до присутніх.

Берегиня.

Від Різдва до Покрови Пресвятої Богородиці всі господині чепурили свої оселі, готувалися як до весіль, так і до зими. Бо прийде Покрова — треба буде рубати дрова. А як же наші господині приготувалися?

Українська хата. Сидять Уляна і Наталчина мати, ведуть розмову.

Уляна.

Завтра вже 14 жовтня — Свята Покрова, встигла до Покрови вимастити хату і всередині і знадвору, а чоловік обставив хату кулями з соломою — буде тепер всю зиму тепло.

Мати Наталки.

А я, Уляно, на Покрову хочу встати раненько, хату витопить, наварю обідать і до світу каглу заткну, — то теж усю зиму буде тепло у хаті.

Уляна.

Ваша правда. Якби ж вітер на Покрову вівяв до полудня з одного краю, а після полудня змінився б, то й зима була б гарною.

Мати Наталки.

Колись мені бабуся розповідали, що зима буває люта, з великими морозами та снігами, коли 14 жовтня буде північний вітер. Якщо ж повіє із заходу чи зі сходу — зима буде поміркована. Коли ж з півдня, то це віщує, що не буде снігу, а тільки дощ та ожеледиця.

Берегиня.

В народі кажуть, що Покрова накриває траву листям, землю — снігом, воду — льодом, а дівчат — шлюбним вінцем. Дівчата на Покрову Пресвятої Богородиці приходили до церкви і просили: "Свята Покровонько, покрий мені головоньку..." Де ж наша дівонька — прийшов час і їй до шлюбу збиратися. Запрошуємо всіх на дівич-вечір.

Українська хата. На столі, застеленому вишитою скатертиною, — коровай із сосновими гічками. Біля столу Мати. Наталка і старша дружка з вузликом у руках. У вузлику — весільні калачі. Наталка підходить до Матері, кланяється.

Наталка.

Благослови, мати, вийти з цієї хати, село обходити, усіх запросити!

Мати (*бере в руки свічку*).

Благословляю, дочко, село обходити, усіх обпросити.

Наталка з дружкою підходять до дівчат, які стоять осторонь, вони разом обходять усіх присутніх.

Наталка (*вклоняється до всіх*).

Просили батько, просили мати, і я прошу на хліб, на сіль, на весілля.

Старша дружка дає калача з вузлика, і Наталка вручає присутнім. Всі повертаються і йдуть до оселі молодої.

Всі дружки (*співають*).

Всі двори обходила, Слізоньки не зронила. Як на батьків двір зійшла, то й стала, заплакала.

Назустріч виходить Мати із свічкою, зупиняється. Дружки співають.

Добрий вечір, мати,

Чи заметена хата,

Чи помиті ложки-тарілки

Без Наталі-дівки?

Чи застелені столи

Для нашої молодої?

Мати.

Прошу до хати.

Усі заходять. Наталка і дружки прибирають гільце різнокольоровими паперовими стрічками, зібраними гармошкою. На середину хати виходять, несучи табуретку з діжею, коровайниці, ставлять.

Старша коровайниця.

Пани старости, дозвольте молодій і молодому коровай зробити!

Староста (*з гурту*).

Дозволяємо!

Коровайниці (*місять діжу, співають*).

Ніхто не вгадає,

Що в нашому короваї:

І мука пшенична,

І вода кринична,
І сім кіп яєчок
Погреб ямських молодичок.
Рости, короваю,
На столі широкий,
А в печі високий,
Бо в Наталі Рід великий,
То щоб стало обдарити.

Дівчата виплітають вінок з хрещатого барвінку, прикрашають його паперовими квітками і стрічками, прикрашають коровай.

Мати.

Спасибі старшій коровайниці — хрещеній матері, що головувала над всіма коровайницями і випекли коровай на славу. Спасибі вам, дружечки, що сплели вінок на коровай. Приходьте завтра на весілля.

Коровайниці виходять.

Берегиня.

А наступного дня зранку готують молоду під вінець. А щоб попасти з нами до молодії, треба знати:

1. Хто з названої молодії відноситься до сторони нареченого, а хто до нареченої: бояри, дружки, світилки, брати? (*Бояри, світилки; дружки, брати*).

2. Як одним словом називаються усі весільні гості? (*Свати, поїзд, дружина, почет*).

3. Які вироби з тіста готувалися на весілля? (*Коровай, гільце, шишка, весільна гуска, печиво "голубки"*).

4. Чи відомі вам звичаї другого і третього дня весілля? (*Іти на кури, ряжені ("циганичина"), купання батьків в річці та ін.*).

Знову в господі молодії: стоїть діжа, покрита скатеркою, виходить Наталка і припадає коліними до краю діжі, схиляє голову, підходить брат Микола і починає розплітати косу.

Берегиня.

А тепер братик Наталчин їй косу розплітає, а Наталка пісню нам співає.

Наталка.

Ой, розплітай, брате, косу, розплітай,

Тільки мою головоньку не торкай,

Он, бо моя головонька слабенька,

А я твоя сестриця рідненька.

Брат розчісує волосся.

Ой ти, брате, косоньку розплів,

Де ж ти тії кісники подівав?

Чи на бистрий Дунай попускав,

А чи собі на чобіточки підв'язав?

Ой, чи собі чобіточки підв'язав,

Чи найменшій сестриці подавав?

Микола (*подаючи стрічки молодшій сестрі*).

Ой, я собі чобіток не підв'язував,

А найменшій сестриці подавав.

Оце тобі, сестрице, сестрин знак,

Суди, Боже, дочекались й тобі так.

Підходить Мати і заплітає косу без стрічки, дружки одягають нареченій вінок.

Дружки (*співають*).

Хто тебе білив, хто тебе білив,

Білая березонько?

Наталка.

Білило мене ясне сонечко,

Ще й білі морози.

Дружки.

Хто тебе вбирав, хто тебе вбирав,

Молода Наталочко?

Наталка.

Вбирала мене моя матуся

З моїми дружечками.

Наталка вклоняється матері і друзям.

Скільки вклонюся, стільки ввіллюся

Дрібними сльозочками,

Як розігнуся, то й увітруся

Білими рученьками...

Берегиня.

Побажаймо Наталочці-Полтавочці щасливої долі. Покрила її Свята Покровонька і привела до вінця. Дай Боже і вам, дівчатка, діждатися свого судженого. А скажіть мені, хто в Наталки суджений?

Голохвостий (*з'являється*).

Це я, собственной персоной, бо нігде в світе такого красавця, з паріжськими манерами і галантерейним обхожденієм не знайдьоте.

Берегиня.